

ปริศนาเมืองนครศรีธรรมราช การศึกษาเชิงวิเคราะห์

วิมล คำศรี

เนื้อหาเกี่ยวกับวรรณกรรม ประเพณีและการสาธารณสุขโรค

วรรณกรรม ประเพณีและการสาธารณสุขโรค เป็นปัจจัยแวดล้อมส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวนครศรีธรรมราช จากการศึกษาปริศนาที่แพร่หลายในเมืองนี้พบว่า มีเรื่องราวเกี่ยวกับวรรณกรรม ประเพณี และการสาธารณสุขโรค อยู่หลายบท

โปรดพิจารณาศึกษาตัวอย่างปริศนาต่อไปนี้

๑. วรรณกรรม

วรรณกรรมที่ปรากฏในปริศนามักเป็นวรรณกรรมประโลมโลกดังเช่น : เรื่อง กากี และจันทโครพ เป็นต้น ดังปริศนาต่อไปนี้

กาหฺรอยู่นียาย	กาหนึ่งนียาย	(กาถึ)
คนชือจันทร	นังได้ตันไม้	
เห็นโครบกัน	คนนัันชือไหร	(จันทโครบ)
เด็กชาย	นังได้ตันจันทร	
เห็นโครบกัน	เด็กนัันชือไหร	
เมืองไหร	แล ไม่เห็น	(เมืองลับแล)
พระไหร	รูปหญิงได้	(พระเอก)
สีไหร	ครุทชอบ	(สีกาถึ)

ฯลฯ

๒. ประเพณี

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวนครศรีธรรมราชที่ปรากฏในปริศนา มีตั้งแต่การเกิดจนถึงการตาย ดังตัวอย่างปริศนาต่อไปนี้

๒.๑ การเกิด

ในช่วงเวลาที่มีการแพทย์สมัยใหม่ ยังไม่ก้าวหน้า ชาวชนบทได้อาศัยแพทย์แผนไทย หรือแพทย์แผนโบราณช่วยในการดำรงชีวิต การเกิด (การคลอดบุตร-ธิดา) ในชุมชนและสังคมแต่อดีตจึงอาศัย หมอตำแยช่วยทำคลอด ขั้นตอนหนึ่งของการพยาบาลสตรีที่เพิ่งจะเป็นแม่คนที่เรียกกันว่า "คนเกิดใหม่" คือ "การอยู่ไฟ" ซึ่งต้องใช้ "ก้อนเฒ่า" ห่อผ้า ประคบที่บริเวณท้องน้อยทุกวัน จนสิ้นระยะการอยู่ไฟ

ปริศนาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ เช่น :-

ไอ้ไหรเหอ สวมไม่มีสี
(ก้อนเฒ่า)

๒.๒ การเลี้ยงดูทารก

ทารกจะได้รับการประคบประหงม เอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษจากบิดามารดา และวงศ์าคณาญาติ โดย

เฉพาะมารดาเลี้ยงดูทารกด้วยน้ำนมของตนเอง เอาใจใส่ทุกกิริยาบท แม้ยามจะหลับนอนก็ต้องกล่อม ที่เรียกว่า "ร้องเรือ" เป็นการเลี้ยงดูด้วยชีวิตจิตใจ ด้วยความรัก ความเมตตา ยากจะหาความผูกพันใด ๆ มาเทียบเทียมได้

ปริศนาที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูทารกมีหลายบท ดังเช่น

๒.๒.๑ การเลี้ยงดูทารกด้วยน้ำนมแม่

เด็กดูนม

ก้อนเนื้อ	แยงรูเนื้อ
พอรอยเหลือ	น้ำขาวออก
	(ลูกดูนมแม่)
นอนแคง	แยงรู
รอยจ้งหู	น้ำขาวออก
	(แม่อนนให้ลูกดูนม)
หัวเนื้อ	แยงรูเนื้อ
น้ำออกเพรือ	ต็อกตีใจ
	(เด็กดูนมแม่)
เนื้อแนบเนื้อ	อร้อยเหลือเมื่อน้ำไหล
	(เด็กดูนมแม่)

ฯลฯ

๒.๒.๒ การห่อหุ้มให้นอน
 สี่ตาย ยานโตงเตง
 ช้างนอกห้องเพลง ช้างในร้องไห้
 (การห่อหุ้มลูกที่นอนในเปล ด้วยเพลงร้องเรือ)
 ๗๑

เปล

๒.๓ การแต่งกาย

การแต่งกายที่เห็นเด่นชัดในปริศนา ซึ่ง
 แพร่หลายอยู่ในท้องถิ่นนครศรีธรรมราช คือ การนุ่งผ้า
 ใจกระเบน

โปรดพิจารณาศึกษาตัวอย่างปริศนาต่อไปนี้

ปั้นให้แข็ง แยกทางวาร
 (การนุ่งผ้าใจกระเบน)

กลมกลม เท่าด้ามพริก

ไม่ง่าซา แยกไม่เข้า

(การนุ่งผ้าใจกระเบน)

หางไหน ของจริงอยู่ที่ปลา

แต่กลับมา อยู่ที่คน

(หางเบน : คนนุ่งผ้าใจกระเบน)

ส่วนปลายของผ้าที่ม้วน แล้วตัวตัดไปไว้ด้านหลัง
 เพื่อใจกระเบนเรียกว่า 'หางเบน'

๒.๔ ประเพณีอันเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา
 พุทธศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจของชาวนครศรี
 ธรรมราชมาเป็นเวลาช้านาน การประเพณีใดๆ อันเกี่ยว
 เนื่องกับพุทธศาสนาจึงผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตชาวนคร
 ศรีธรรมราชอย่างแนบแน่น นอกจากชาวนครศรี
 ธรรมราชจะปฏิบัติภารกิจตามประเพณีแล้ว ยังใช้
 ภูมิปัญญาผู้กร้อยปริศนาอันเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา
 ไปด้วย เช่น

ตม

ไอ้ไหนเหอ เข้าตมออกตม

(ประเพณีเข้าพรรษา - ออกพรรษา - ลากพระ)

มัดหัวมัดท้าย มีตายจมน้ำ

(ข้าวต้มมัด - ชาวพุทธนิยมทำเพื่อให้อาบุญเนื่องใน
 การประเพณีออกพรรษา - ลากพระ)

ไม่ถึงตุ ไม่เข้า

ไม่ถึงคราว ไม่ออก

(ประเพณีเข้าพรรษา - ออกพรรษา)

๒.๕ ประเพณีอันเกี่ยวเนื่องกับการศพ

ชาวพุทธถือว่า การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็น
 ธรรมดาโลก เมื่อสมาชิกในครอบครัวถึงแก่กรรม
 วงศาคณาญาติ จึงช่วยกันจัดการศพตามประเพณี คือ
 บรรจุศพไว้ในโลง (หีบศพ) แล้วนิมนต์พระมาสวด
 พระอภิธรรมบำเพ็ญกุศล อุทิศส่งไปให้ดวงวิญญาณ

ของผู้ตายได้ไปสู่สุคติในสัมปรายภพ เมื่อถึงกาลอันสมควร แล้วจึงนำศพนั้นไปเผา ณ ป่าช้า ในเวลาตะวันบ่ายเสมอ

บรรพบุรุษชาวนครศรีธรรมราช ได้ใช้ภูมิปัญญาผูกร้อย ปรีศนาอันเกี่ยวกับประเพณีนี้ไว้ด้วย ดังเช่น :-

ไปไม่กลับ	หลับไม่ตื่น	
พื้นไม่มี	หนีไม่พ้น	
		(ความตาย : คนตาย)
คนซื้อ	ไม่ได้ใช้	
คนใช้	ไม่รู้เรื่อง	(โลงศพ)
ข้างนอกสวดใส่	ข้างในเป็นโพรง	(โลงศพ)
คนทำ	ไม่ได้อยู่	
คนอยู่	ไม่ได้ทำ	(โลงศพ)
ป่าไทร	ต้องไปทุกคน	(ป่าช้า)
คนตาย	ใครใช้ให้เผา	
(หัวไม้ใช้ = คือตะวันบ่ายคล้อยไปแล้วจึงจะเผาศพ)		
ฯลฯ		

จากตัวอย่างปรีศนาที่นำมาเสนอแต่พอสังเขปนี้พอจะเป็นสื่อแสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทปรีศนาได้บันทึกประเพณีท้องถิ่น อันเกี่ยวเนื่องกับ การเกิด การเลี้ยงดูทารก การแต่งกาย ประเพณีอันเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา และประเพณีที่เกี่ยวกับการตายเอาไว้ได้ส่วนหนึ่งซึ่งพอจะใช้เป็นสื่อ เพื่อการศึกษาสืบค้นวิถีชีวิตชาวนครศรีธรรมราชได้ทางหนึ่ง หากจะมีผู้สนใจศึกษาเปรียบเทียบกับสังคมปัจจุบัน คงจะเกิดประโยชน์ต่อวงการศึกษามากน้อย เพราะการประเพณีเหล่านี้ ปัจจุบันได้คลี่คลายเปลี่ยนแปลงไปมากแล้ว

๓. การสาธารณสุขโรค

การสาธารณสุขโรค ที่จำเป็นและผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตชาวนครศรีธรรมราช เท่าที่ปรากฏในปรีศนามีอยู่หลายอย่าง เป็นต้นว่า ถนนหนทาง แม่น้ำลำคลอง สะพาน รถยนต์ รถไฟ เรือ แหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ ฯลฯ

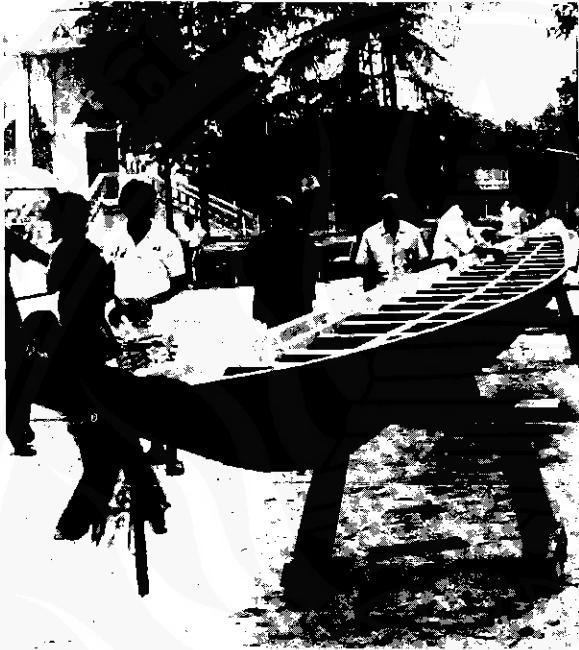
สาธารณสุขโรคเหล่านี้ ช่วยให้การดำรงชีวิต ตามสภาพชุมชนและสังคมเป็นสุขตามอัธยาศัย บรรพบุรุษของชาวนครศรีธรรมราชได้ใช้ภูมิปัญญา ผูกร้อยถ้อยคำเป็นปรีศนาไว้หลายบท

โปรดพิจารณาศึกษาตัวอย่างปรีศนาต่อไปนี้

คดเคี้ยว	คดค้าย	
คดเข้าบ้านไร่	คดเข้าบ้านคน	(ถนนหนทาง)
กลางวันปิดตา	กลางคืนเมลินตา	(รถยนต์)
หนังไม่ใช่หนัง	โนราไม่ใช่โนรา	
ยื่นท่าท่า	อยู่บนหนน	(จระจร)
ตัวเท่าช้าง	หางเท่าสามนิ้ว	
คิ้วข้างละวา	ตาเท่าบาตร	(รถไฟ)
หางยงหวาดตัว	หัวมันร้องได้	
รวดเร็วทันใจ	ขอใช้ทุกคน	(รถไฟ)
มาจากอังกฤษ	มีฤทธิ์ที่หัว	(รถไฟ)
ข้างในน้าหัว	ข้างนี้ก้าหัว	
เด็กเด็กสากลัว	ขอให้อุ้ม	(สะพาน)
น้ำขึ้น	ไม่ลอย	
น้ำน้อย	ไม่จม	

ประเทศไทย   (สะพาน)
 ใ้ไ้หรรครอบครอง
 (สะพาน)
 ไปปากพนัง   เขเรือไร เขไ้
 (เรือแจว)

ตะหลุ่ม   ตุ่มต้ำ
 เทียยังค้ำ   ไม่เห็นรอย
 (เรือพาย)
 หม้อปากกลม ยกไม้ขึ้น ทั้งบ้านทั้งเมือง
 (บ่อน้ำ, แหล่งน้ำสาธารณะ)

๗๑

การสาธิตรูปโภาคเหล่านี้ มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของชาวนครศรีธรรมราช มาเป็นเวลานาน ปัจจุบันก็ยังคงมีความจำเป็นอยู่และได้รับการพัฒนาเป็นลำดับจากถนนดินธรรมดา เป็นถนนลูกรัง ถนนคอนกรีต ถนนลาดยาง จากรถยนต์ขนาดเล็ก รถสองแถว เป็นรถเมล์ รถตู้ รถปรับอากาศ จากรถไฟ เครื่องจักรไอน้ำที่มีที่นั่งชั้นสมรรถมา เป็น เครื่องจักรที่ใช้ น้ำมันเชื้อเพลิง มีที่นั่งชั้นหนึ่งชั้นสอง ปรับอากาศ จากสะพานไม้ต้นเดียว แผ่นเดียว เป็นสะพานเหล็ก สะพานคอนกรีตเสริมเหล็ก จากเรือพาย เรือแจวเป็น เรือยนต์ แพขนานยนต์ เรือท่องเที่ยว จากบ่อน้ำ สระน้ำ เป็นระบบประปา ฯลฯ

การพัฒนาการสาธิตรูปโภาคเหล่านี้รัฐได้ดำเนินการทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน และสังคมให้ทันกับยุคสมัยปัจจุบัน การเดินทางโดยเครื่องบินก็เป็นการสาธิตรูปโภาคที่จำเป็น ซึ่งรัฐกำลังเร่งสนับสนุนส่งเสริมอยู่

การศึกษาปริศนาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวรรณกรรม ประเพณีและการสาธิตรูปโภาคเท่าที่นำเสนอมาแต่พอสังเขปนี้ นอกจากจะทำให้ผู้สนใจศึกษาได้รู้จัก และเข้าใจภาพชีวิตส่วนหนึ่งของชุมชนและสังคมนครศรีธรรมราช แล้วยังสามารถมองเห็นวิวัฒนาการของชุมชน และสังคมนครศรีธรรมราชบางแง่มุมในสภาพที่เป็นอยู่จริงได้อีกทางหนึ่งด้วย

การศึกษาวิเคราะห์ ปริศนาเมืองนครศรีธรรมราช โดยพิจารณาศึกษา เนื้อหาประเภทต่างๆ ตั้งแต่เนื้อหาเกี่ยวกับพืช สัตว์ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ อาหารการกิน ภูมิศาสตร์ท้องถิ่น ศาสนา การศึกษา ชาวชนบัตินานาชาติ นันทนาการ บุคคล ความเชื่อ สมุนไพร ธรรมชาติและปรากฏการณ์ธรรมชาติ จนกระทั่งถึงเนื้อหาประเภทวรรณกรรม ประเพณีและการสาธิตรูปโภาค ย่อมเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยบ่งชี้ให้เห็นว่า "วรรณกรรมเป็นสื่อสะท้อนภาพชีวิตของชุมชนและสังคมได้จริง" และวรรณกรรมมุขปาฐะซึ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิ ปราศจากการปรุงแต่งด้วยอคติใดๆ ของผู้ใช้วรรณกรรมเพื่อการใดการหนึ่ง ย่อมเป็นข้อมูลที่ทรงคุณค่าทางวิชาการ เพราะเมื่อนำเอาข้อมูลนั้นมาศึกษาวิเคราะห์ จะได้ภาพชีวิตที่เป็นอยู่จริง

ปริศนาเมืองนครศรีธรรมราช : วรรณกรรมมุขปาฐะ ซึ่งเป็นผลผลิตทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษชาวนครศรีธรรมราช ได้ทำหน้าที่ในฐานะผู้บันทึกและสะท้อนภาพชีวิตชุมชนและสังคม เท่าที่บทบาทของวรรณกรรมจะทำได้แล้ว เป็นหน้าที่ของนักวิชาการและบุคลากร ตลอดจนถึงกลไกของรัฐที่จะพึงใช้วรรณกรรมท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ ต่อชุมชนและสังคม ทั้งทางตรงและทางอ้อมสืบต่อไป

แหล่งข้อมูล : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันพระราชวังนครศรีธรรมราช

ประสานงานจัดทำ : จารี ภาวะศรี : อวยพรเจริญพร

ภาพประกอบ : อำนวยทองทะวัย : ชัยณรงค์ อินทร